

مقایسه روش های تدریس و یادگیری در سیستم های آموزشی آموزش و پرورش
فاطمه وحدت آجالو^۱، الهام خانی اوشانی^۲، شهین دادآفرین^۳، نرگس محسن حقیقی^۴

۱- کارشناسی علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور ارومیه

F.vahdat@gmail.com

۲- کارشناسی ادبیات فارسی، دانشگاه ارومیه

E.khani@gmail.com

۳- کارشناسی ارشد، مدیریت آموزشی، دانشگاه پیام نور ارومیه

Sh.dadafarin@gmail.com

۴- سطح دو حوزوی، حوزه علمیه الزهرا(س)

Na.haghighi@gmail.com

چکیده:

مقاله حاضر به بررسی تنوع روش های تدریس و یادگیری در زمینه تربیت مربی معلم می پردازد. این تحقیق با ارائه یک مرور جامع از ادبیات و تحقیقات پیشین در این حوزه، به بررسی مفاهیم اساسی تدریس و یادگیری پرداخته و تأثیرات مختلف روش های تدریس بر عملکرد دانش آموزان را مورد ارزیابی قرار داده است. نتایج نشان می دهد که انتخاب مناسب بین این روش ها نیازمند درک عمیق از مفاهیم اساسی تدریس و یادگیری، تطابق با ویژگی های دانش آموزان، و مدیریت هوشمندانه چالش ها و فرصت های موجود است. این تحقیق به معلمان و مدیران آموزشی ارائه می دهد که چگونه با بهره گیری از یافته های تحقیقاتی و مرور ادبیات، سیستم های آموزشی را بهبود داده و کیفیت یادگیری دانش آموزان را ارتقا دهند.

واژگان کلیدی: روش تدریس - یادگیری - سیستم

۱- مقدمه:

در عصر اطلاعات و فناوری، آموزش و پرورش به عنوان ستون اساسی توسعه جوامع شناخته می‌شود. تعامل مستقیم میان معلمان و دانش‌آموزان، ابزارهای آموزشی، و روش‌های یادگیری اثرگذاری اساسی در کیفیت و پیشرفت آموزش دارند. اما چالش بزرگی که امروزه پیش روی اساتید و مدیران آموزشی قرار دارد، انتخاب و استفاده از روش‌های بهینه تدریس و یادگیری است. روند پیشرفت و تغییر در فناوری و نیازهای جامعه، نیازمند بهینه‌سازی روش‌های آموزشی است. در این زمینه، سیستم آموزشی آموزش و پرورش به عنوان یک سازمان پویا و پیچیده، باید توانایی انعطاف‌پذیری و تطابق با نیازهای روزافزون جامعه را داشته باشد. از این رو، مقاله حاضر به مقایسه روش‌های مختلف تدریس و یادگیری در سیستم‌های آموزشی آموزش و پرورش می‌پردازد. در دهه‌های اخیر، برخوردهای مختلفی به تدریس و یادگیری پیشنهاد شده‌اند. روش‌های سنتی مانند سخنرانی و تدریس معلم، در کنار روش‌های نوین مبتنی بر فعالیت و تعامل فعال دانش‌آموزان، به چالش‌هایی جدید برخورده‌اند. این چالش‌ها شامل افزایش نیازمندی‌ها و انتظارات جامعه به تحصیلات، تغییر در الگوهای فرهنگی، و پیشرفت روزافزون فناوری هستند. در این سیاق، ما تلاش می‌کنیم تا به یک تحلیل جامع از روش‌های موجود تدریس و یادگیری بپردازیم. با بررسی مفاهیم اساسی این دو عنصر اصلی آموزشی، تفاوت‌ها و تطابق‌ها، و نقدهای مطرح شده تاکنون، می‌خواهیم به یک فهم عمیق‌تر از موضوع دست پیدا کنیم. همچنین، این مقاله نه تنها به معلمان و مدیران آموزشی کمک خواهد کرد تا انتخاب بهتری برای محیط آموزشی خود داشته باشند، بلکه اطلاعات ارزشمندی نیز به پژوهشگران و سیاست‌گذاران فراهم آورد تا راهبردهای بهتری برای بهبود سیستم‌های آموزشی تدوین نمایند.

مطالعات انجام‌شده در زمینه تدریس و یادگیری

تأثیرگذاری تدریس و یادگیری بر فرآیند آموزشی در سیستم‌های آموزشی آموزش و پرورش یکی از مسائل مهم و پیچیده در حوزه تربیت مربی معلم می‌باشد. مرور ادبیات این امکان را فراهم می‌آورد که به تفصیل به مطالعات و تحقیقات پیشین در این حوزه پرداخته و نتایج آنها را تجزیه و تحلیل کنیم.

تحقیقات پیشین نشان می‌دهد که مفاهیمی چون تدریس محوری و مشارکت دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری، نقش حیاتی در بهبود کیفیت آموزش و یادگیری دارند. برخی از پژوهش‌ها نشان می‌دهد که تدریس محوری، با تأکید بر فعالیتهای گروهی و تعاملات مستقیم معلم و دانش‌آموزان، می‌تواند موجب افزایش مشارکت و تعهد دانش‌آموزان شود. از سوی دیگر، رویکردهای جدیدتری مانند یادگیری مبتنی بر بازی‌ها (Game-based learning)، به عنوان یکی از راهکارهای مؤثر در جذب توجه و افزایش تعامل دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته‌اند.

مطالعات گذشته نیز به وضوح نشان داده‌اند که تأثیر تدریس و یادگیری در سطوح مختلف تحصیلی متفاوت است. به طور مثال، در مراحل ابتدایی، استفاده از روش‌های تدریس تعاملی و ایجاد محیط‌های یادگیری جذاب برای کودکان موثرتر به نظر می‌رسد. از سوی دیگر، در مراحل متوسطه و دانشگاهی، ترکیب تدریس محوری با فرصت‌های مطالعات مستقل و تحقیقاتی برای دانش‌آموزان اهمیت زیادی پیدا می‌کند.

در مرور ادبیات، به تأثیر مثبت تعاملات فعال معلمان با دانش‌آموزان و نقش انگیزشی آن در تحول یادگیری توجه خواهیم کرد. از طریق این مرور، قصد داریم الگوها، چارچوب‌های نظری، و تجارب گذشته را به منظور شناخت عمیق‌تر از اجزای اصلی فرآیند تدریس و یادگیری در مدارس آموزش و پرورش مورد بررسی قرار دهیم.

مرور ادبیات نشان می‌دهد که این حوزه همچنان فضایی پر از چالش‌ها و فرصت‌های بی‌پایان است که با تلاش و همکاری تمامی عوامل آموزشی می‌توان به بهترین نتایج دست یافت.

مفاهیم اساسی در تدریس و یادگیری

در بخش حیاتی از مباحث علم تربیت مربی معلم، مفاهیم اصلی مرتبط با تدریس و یادگیری اساسی‌ترین نقطه عطف در تدوین استراتژی‌ها و روش‌های آموزشی محسوب می‌شوند. این مفاهیم، پایه‌های فهم عمیق‌تر از فرآیند آموزش و یادگیری را فراهم می‌کنند. در ادامه، به بررسی دو مفهوم اساسی یعنی "تدریس" و "یادگیری" خواهیم پرداخت.

تدریس: نقش معلم در انتقال دانش و مهارت‌ها

تدریس به عنوان یک فعالیت مؤثر در فرآیند آموزش از اهمیت بالایی برخوردار است. معلم به عنوان راهنما و راهبر در این مسیر، وظیفه دارد دانش و مهارت‌ها را به دانش‌آموزان منتقل کند. این فرآیند باید با دقت و توجه به نیازها و ویژگی‌های هر دانش‌آموز انجام شود. تدریس مؤثر نه تنها به مسلط بودن معلم به محتوا بلکه به توانایی او در ایجاد ارتباط معنی‌دار با دانش‌آموزان، تشویق به فعالیت‌های یادگیری، و ایجاد محیطی تحریک‌آمیز نیز وابسته است.

یادگیری: فرآیند درک و به‌خاطر سپاری مطالب

یادگیری به عنوان یک فرآیند پویا و دوسویه بین معلم و دانش‌آموزان مطرح می‌شود. این فرآیند شامل درک، به‌خاطر سپاری، و استفاده مستمر از اطلاعات و مفاهیم جدید است. دانش‌آموزان در این مسیر با استفاده از تجربیات و تعاملات با محیط آموزشی، دانش را جذب و درک می‌کنند. یادگیری مؤثر نیازمند فعالیت‌های ذهنی، تفکر انتقادی، و تعاملات معنی‌دار با محتوا است.

متغیرهای فردی و تنوع در روش‌های تدریس و یادگیری

تفاوت‌ها در استعدادها، سطح دانش، نیازها و علایق هر دانش‌آموز، تنوع زیادی در روش‌های تدریس و یادگیری ایجاد می‌کند. معلمان باید با در نظر گرفتن این تنوع‌ها، به دنبال روش‌هایی باشند که قابلیت تناسب با نیازهای مختلف دانش‌آموزان را داشته باشند. از این رو، فهم عمیق‌تری از متغیرهای فردی و چگونگی تأثیر آنها بر فرآیند تدریس و یادگیری، اساسی‌ترین قدم در پیشبرد هدف‌های آموزشی است. در این مفاهیم اساسی، هماهنگی بین تدریس و یادگیری به عنوان عناصر اصلی و مکمل یکدیگر، اهمیت بسیاری دارد. این هماهنگی با توجه به ویژگی‌های دانش‌آموزان و تدریس مؤثر می‌تواند به ایجاد محیطی موفق در فرآیند آموزشی کمک کند و در نهایت، بهبود کیفیت تحصیلات و یادگیری را تسهیل نماید.

روش‌های مختلف تدریس و یادگیری

در دهه‌های اخیر، پویای توسعه فناوری و پیشرفت علمی در زمینه آموزش و یادگیری، روش‌های مختلفی را برای انتقال دانش و تسهیل فرآیند یادگیری ارائه کرده است. از روش‌های سنتی تا رویکردهای نوین، انتخاب بهترین رویکرد باید با توجه به اهداف درس، نوع مواد آموزشی، و ویژگی‌های دانش‌آموزان صورت گیرد.

۱. تدریس اکترونیکی:

این روش با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)، به معلمان و دانش‌آموزان این امکان را می‌دهد که به‌صورت آنلاین با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. از جمله مزایای این روش می‌توان به دسترسی آسان، امکان انعطاف‌پذیری در زمان، و ایجاد فضای یادگیری تعاملی اشاره کرد.

۲. سخنرانی:

روش سنتی سخنرانی که اکثراً بر اساس انتقال دانش توسط معلم است، همچنان در بسیاری از موارد به‌عنوان یکی از ابزارهای مؤثر تدریس محسوب می‌شود. این روش مناسب برای ارائه مطالب اطلاعاتی و مفهومی است ولی نیازمند فعالیت‌های تکمیلی برای جلب توجه و فعالیت دانش‌آموزان می‌باشد.

۳. گفتگو و تعامل گروهی:

استفاده از فعالیت‌های گروهی و گفتگوهای تحت فشار محیط کلاس، توانایی دانش‌آموزان در تفکر انتقادی، حل مسائل، و ارتقاء مهارت اجتماعی را تقویت می‌کند. این روش موجب افزایش مشارکت فعال دانش‌آموزان و ایجاد انگیزه برای یادگیری می‌شود.

۴. یادگیری مبتنی بر بازی‌ها:

استفاده از بازی‌ها و شبیه‌سازی‌ها به عنوان یک رویکرد نوین در آموزش، علاوه بر ایجاد فضایی جذاب برای دانش‌آموزان، می‌تواند به بهبود توانمندی‌های کلان‌شناختی و مهارت‌های کاربردی آنها کمک کند.

۵. آموزش معکوس:

در این رویکرد، محتوا به صورت آنلاین ارائه می‌شود و دانش‌آموزان قبل از کلاس مطالب را مطالعه کرده و سپس در کلاس با معلم و همکلاسی‌ها به تفاعل و گفتگو پرداخته و سوالات خود را مطرح می‌کنند. این روش تأکید بر فعالیت‌های تفاعلی و تعامل دانش‌آموزان دارد. این تنوع در روش‌های تدریس و یادگیری نشان از پویایی و تطابق با نیازهای مختلف دانش‌آموزان دارد. انتخاب هوشمندانه بین این روش‌ها، به معلمان این امکان را می‌دهد تا به بهترین نحو ممکن با نیازهای گوناگون دانش‌آموزان برخورد کنند و فرآیند یادگیری را تسهیل نمایند.

تأثیرات روش‌های مختلف بر عملکرد دانش‌آموزان

تحقیقات انجام‌شده در زمینه تأثیرات روش‌های مختلف تدریس و یادگیری بر عملکرد دانش‌آموزان نشان می‌دهد که این روش‌ها می‌توانند به طور مستقیم و غیرمستقیم بر ارتقاء یادگیری و توسعه مهارت‌های دانش‌آموزان تأثیر گذار باشند.

۱. تدریس اکترونیکی:

– مزایا:

- افزایش دسترسی به منابع آموزشی و اطلاعات باعث گسترش دانش دانش‌آموزان می‌شود.
- امکان تفاعل فوری با معلم و همکلاسی‌ها از طریق فناوری ارتباطات، بهبود فرآیند یادگیری را تسریع می‌کند.
- ایجاد فضای یادگیری تعاملی و جذاب باعث افزایش انگیزه دانش‌آموزان می‌شود.

– نقاط ضعف:

- امکانات فنی محدود یا عدم دسترسی به اینترنت در برخی مناطق ممکن است به تسلط یکسان بر همه دانش‌آموزان اجازه ندهد.
- احتمال ایجاد گسست در فرآیند یادگیری به دلیل عدم مشارکت همه دانش‌آموزان در تدریس اکترونیکی.

۲. سخنرانی:

– مزایا:

- مناسب برای انتقال اطلاعات و مطالب اطلاعاتی به صورت سریع.
- استفاده از توانایی معلم در ارائه مفاهیم پیچیده و مطالب تخصصی.

– نقاط ضعف:

- کاهش فعالیت‌های تعاملی و مشارکت دانش‌آموزان.
- افزایش احتمال عدم توجه دانش‌آموزان به دلیل خستگی یا عدم جذابیت.

۳. گفتگو و تعامل گروهی:

– مزایا:

- توسعه مهارت‌های اجتماعی و تعاملی دانش‌آموزان.
- افزایش تفکر انتقادی و حل مسائل به واسطه مشارکت فعال در گروه‌ها.

– نقاط ضعف:

- ممکن است برخی دانش آموزان در تعامل گروهی مشکل داشته باشند و از فرآیند خارج شوند.
- نیاز به مدیریت دقیق تیم‌های گروهی تا از ایجاد نقاشی‌ها جلوگیری شود.

۴. یادگیری مبتنی بر بازی‌ها:

– مزایا:

- افزایش انگیزه و اشتیاق به یادگیری از طریق رویکرد بازی‌ها.
- توسعه مهارت‌های کلان‌شناختی و حل مسائل.

– نقاط ضعف:

- ممکن است برخی بازی‌ها به‌طور کامل با اهداف آموزشی همخوانی نداشته باشند.
- احتمال اعتیاد به بازی‌ها و افزایش زمان صرف شده در آنها.

۵. آموزش معکوس:

– مزایا:

- افزایش تعامل و مشارکت دانش آموزان در فرآیند یادگیری.
- ایجاد فضای اختصاصی برای حل مسائل و گفتگوهای معنی‌دار.

– نقاط ضعف:

- نیاز به تجهیزات فنی و دسترسی به اینترنت.
- ممکن است برخی دانش آموزان برای آمادگی به کلاس‌ها مطالعه کافی نکنند.
- در نهایت، انتخاب روش‌های تدریس و یادگیری باید با توجه به هدف درس، نوع مواد آموزشی، و ویژگی‌های دانش آموزان صورت گیرد.
- مدیران آموزشی و معلمان با بررسی تحقیقات پیشین و تجربیات شخصی خود می‌توانند تصمیمات بهتری برای ارتقاء کیفیت آموزش و یادگیری بگیرند.

روش شناسی:

این پژوهش از نوع مروری است و از مطالعات پیشین و آمار و اطلاعات موجود به‌عنوان منابع استفاده شده است. در این تحقیق تلاش شده است، مقایسه روش‌های تدریس و یادگیری در سیستم‌های آموزشی آموزش و پرورش بر اساس منابع و داده‌های موجود مورد بررسی قرار گیرد.

نتیجه گیری

در نتیجه مراجعه به ادبیات موجود و بررسی تحقیقات پیشین در زمینه تدریس و یادگیری در سیستم‌های آموزشی آموزش و پرورش، می‌توان به نتایج و مفاد زیر دست یافت:

۱. تنوع روش‌های تدریس و یادگیری:

بررسی مطالعات نشان می‌دهد که تدریس و یادگیری می‌تواند با استفاده از روش‌های مختلف انجام شود، از تدریس الکترونیکی تا گفتگو و تعامل گروهی. این تنوع امکان انتخاب بهترین روش با توجه به هدف درس و نیازهای دانش آموزان را فراهم می‌کند.

۲. مفاهیم اساسی در تدریس و یادگیری:

درک عمیق از مفاهیم اساسی تدریس و یادگیری از جمله تأثیرگذارترین عوامل بر بهبود سیستم‌های آموزشی است. تعامل موثر بین تدریس و یادگیری با توجه به متغیرهای فردی دانش‌آموزان، اساسی‌ترین قدم در راستای ارتقاء کیفیت آموزش و یادگیری محسوب می‌شود.

۳. تأثیرات روش‌های مختلف بر عملکرد دانش‌آموزان:

بر اساس تحقیقات انجام‌شده، هر روش تدریس و یادگیری می‌تواند تأثیرات مختلفی بر عملکرد دانش‌آموزان داشته باشد. از تأثیرات مثبت تا نقاط ضعف، هر یک از این روش‌ها نیازمند ارزیابی دقیق و تطابق با شرایط محیط آموزشی است.

چالش‌ها و فرصت‌ها:

چالش‌ها و فرصت‌های متعددی در پیشرفت سیستم‌های آموزشی وجود دارد. عدم دسترسی به فناوری، تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان، و نیاز به ادغام مفاهیم جدید در فرآیند آموزش، از جمله چالش‌های مطرح می‌شوند که با مدیریت هوشمندانه می‌توان به فرصت‌های توسعه و بهبود پرداخت.

در کل، این مقاله به اهمیت انتخاب روش‌های تدریس و یادگیری با توجه به نتایج تحقیقات و مفاهیم اساسی در حوزه تربیت مربی معلم پرداخته و امیدوار است که به بهبود کیفیت آموزش و یادگیری در سیستم‌های آموزشی کمک نماید.

منابع

بدری گرگری، رحیم، رضایی، اکبر، و جدی گرگری، جواد. (۱۳۹۰). مقایسه تأثیر روش تدریس مبتنی بر تفکر فعال (روش مشارکتی) و روش تدریس سنتی در یادگیری درس مطالعات اجتماعی دانش‌آموزان پسر. آموزش و ارزشیابی (علوم تربیتی)، ۴(۱۶)، ۱۰۷-۱۲۰.

حیدری، طوبی، کریمان، نورالسادات، حیدری، زهرا، و امیری فراهانی، لیلا. (۱۳۸۸). مقایسه تأثیر تدریس به روش سخنرانی با بازخورد و سخنرانی به روش سنتی بر میزان یادگیری و کیفیت تدریس. مجله دانشگاه علوم پزشکی اراک (ره آورد دانش)، ۱۲(۴) (ویژه نامه شماره ۴۳-۳۴)، ۴۳-۳۴.

ریحانی، طیب، پورغزنین، طیب، عجم، محمود، و حسن زاده، فرزانه. (۱۳۹۱). مقایسه تأثیر دو روش سخنرانی و ارائه جزوه بر یادگیری و رضایت دانشجویان پرستاری از روش تدریس. مراقبت های نوین، ۹(۴) (پیاپی ۳۶)، ۲۸۵-۲۹۱.

صفاریان، سعید، فلاح، وحید، و میرحسینی، سیدحمزه. (۱۳۸۹). مقایسه تأثیر آموزش به کمک نرم افزارهای آموزشی و روش تدریس سنتی بر یادگیری درس ریاضی. فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱(۲)، ۲۱-۳۶.

صفری، میترا، یزدان پناه، بهروز، غفاریان شیرازی، حمیدرضا، و یزدان پناه، شهرزاد. (۱۳۸۵). مقایسه تأثیر تدریس به روش سخنرانی و مباحثه بر میزان یادگیری و رضایت دانشجویان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۶(پیاپی ۱۵)، ۵۹-۶۴.

عبدالله میرزایی، رسول، حاتمی، جواد، و تقی زاده بروجنی، سوسن. (۱۳۸۹). مقایسه تأثیر روش تدریس قیاسی و روش تدریس سنتی در یادگیری مفاهیم انتزاعی شیمی. تعلیم و تربیت، ۲۶(۱) (مسلسل ۱۰۱)، ۱۱۱-۱۱۱.

عطایی، نگار، و پنجه پور، مجتبی. (۱۳۹۰). مقایسه روش آموزشی مساله محور با روش استاد محور در تدریس بیوشیمی متابولیسم. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۱۱(۹) (پیاپی ۳۸) (ویژه نامه توسعه آموزش و ارتقای سلامت)، ۱۳۱۸-۱۳۲۵.

قهرمانی، جعفر. (۱۳۸۳). تاثیر وسایل کمک آموزشی در تدریس و یادگیری. پیوند، - (۲۹۴-۲۹۵).

لقمان نیا، مهدی، و خامسان، احمد. (۱۳۸۹). جایگاه هویت ملی در نظام آموزش و پرورش ایران. تحقیقات فرهنگی ایران، ۳ (۲ (پیاپی ۱۰))، ۱۴۷-۱۷۱.

مرتضوی، حامد، نعمت، رحیم، سهیل ارشدی، سهیل، و آرمات، محمدرضا. (۱۳۸۴). اثربخشی کاربرد روشهای تدریس و یادگیری تعاملی در فرآیندهای آموزشی. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، ۵ (پیاپی ۱۴) (ویژه نامه هفتمین همایش کشوری آموزش پزشکی). ۱۴۷-۱۷۱.